

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

KODUTEENUS

Juhend kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö ametnikule

2020

KOV NÕUSTAMISÜKSUS

SOTSIAALKINDLUSTUSAMET

Europe Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti
Tuleviku Fond

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1. Teenuse eesmärk ja sisu.....	3
2. Teenuse sihtgrupp.....	5
3. Teenuseosutaja.....	5
4. Koduteenuse osutamine.....	6
4.1. Koduteenusele suunamine	6
4.2. Abivajaduse hindamine ja teenuse vajaduse väljaselgitamine	7
4.3. Teenuse eest tasu võtmine	8
4.4. Koduteenuse maht	9
4.5. Abivajaduse korduv hindamine.....	10
5. Teenuse osutamise lõpetamine ja tagasiside	10

Sissejuhatus

Sotsiaalseadustiku üldosa seaduse (*edaspidi* SÜS) § 5 alusel vastutab üldjuhul igaüks iseenda ja oma pere sotsiaalsete riskidega toimetuleku eest. Samas võib meist igaüks end leida ühel hetkel abivajaja rollist, jäädes haigeks, kaotades töö, olukorras kus oma jõududega hakkama ei saa. Sel juhul on võimalik abi saamiseks pöörduda kohaliku omavalitsuse (*edaspidi* KOV) sotsiaaltöötaja poole. Sotsiaaltöötaja roll on isik ära kuulata ning leida koos just temale sobivad lahendused.

Juhendis on koduteenuse kirjeldamisel aluseks võetud kogu teenuse menetluse protsess. Tegemist on elava dokumentiga, mis võib muutuda jooksvalt vastavalt arengutele, mis toimuvad meie ühiskonnas ja sotsiaalhoolekandesüsteemis. Koduteenuse juhend on loodud kohalikele omavalitsuste sotsiaaltöötajatele ning on soovituslik.

Enne käesoleva juhendi lugemist võiks tutvuda üldjuhendiga „Sotsiaalteenuste korraldamine kohalikus omavalitsuses“. Üldjuhend käsitleb teemasid, mis on kohaliku omavalitsuse korralduskohustuse osaks: kohaliku omavalitsuse kohustused sotsiaalteenuste korraldamisel, abiandmise põhimõtted, sotsiaalteenuse määrus kohalikus omavalitsuses, abivajaduse hindamine ja sellele vastava abi korraldamine, haldusmenetlus teenuse määramisel, maksevõime ja ülalpidamiskohustuste hindamine. Eelpool kirjutatud teemasid antud juhendis ei käsitleta või käsitletakse põgusalt.

1. Teenuse eesmärk ja sisu

Tulenevalt sotsiaalhoolekande seadusest § 17 lg 1 on koduteenus (*edaspidi* *teenus*) kohaliku omavalitsuse üksuse korraldatav kohustuslik sotsiaalteenus, mille eesmärk on täisealise isiku iseseisva ja turvalise toimetuleku tagamine kodustes tingimustes, säilitades ja parandades tema elukvaliteeti.

Inimese kõrvalabi vajadus võib tuleneda tema ajutisest või püsivast puudulikest tegevusvõimest teatud tegevuste sooritamisel, näiteks inimene ei suuda end iseseisvalt riidesse panna, süüa valmistada, treppidel liikuda jne. Inimese tegevusvõime koosneb tegevustervikutest (enese eest hoolitsemine, töö ja vaba aeg) ning tegevusvalmidustest (sensomotoorne, kognitiivne ja psühhosotsiaalne suutlikkus). Inimese tegevusvõimet mõjutab peamiselt tema füüsilise ja/või vaimse tervise seisund. Inimese kõrvalabivajaduse põhjuseks võib olla ka elukeskkond. Näiteks võib inimene elada liftita majas viiendal korrusel, kuid tema terviseseisund takistab tal treppidel liikumist (nt. tal on füüsilisest puudest tulenev liikumistakistus, tasakaaluhäired jne).

Enese eest hoolitsemisega seotud igapäevaste tegevuste kirjeldamiseks kasutatakse rahvusvahelist lühendit ADL (Activities of Daily Living). ADL jaguneb igapäeva põhitegevusteks nagu: söömine, riietumine, WC-toimingud, pesemine (keha pesemine kaelast varvasteni) ja liikumine/siirdumine (vahemaade läbimine/asendivahetus) ning põhitegevustega seotud tegevusteks nagu toidu valmistamine, poes käimine toiduvalmistamiseks või kodu/riiete korrashoiuks vajaliku hankimine, laua katmine, koristamine, nõude pesemine, riiete hooldus, pesu pesemine ja triikimine, oma toa ja asjade korrastamine ja koristamine, kogukonnateenuste kasutamine (ühistransport, sotsiaalosalakond, polikliinik), elementaarne suhtlemine oluliste inimestega ja kommunikatsioonivahendite kasutamine.¹

---

¹Tegevusjuhendaja käsiraamat lk 90-95,

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/130156046355_Tegevusjuhendaja_kasiraamat_est.pdf

Koduteenuse osutamisel abistatakse inimest nendes toimingutes, mida ta ise ei suuda sooritada kõrvalabita, kuid mis on vajalikud kodustes tingimustes elamiseks. Praktika käigus on omavalitsused ülaltoodud enese eest hoolitsemisega seotud abitegevused nimetanud **isikuabiks** ja **koduabiks**.

Isikuabi tähendab inimese abistamist tema enesehooldusega seotud toimingute sooritamisel ja nõuab abivajajaga füüsilist kontakti:

- ✓ söömise korraldamine (nt juhendamine ja abistamine toitumisel ja toidu valmistamisel, toidu soojendamine ja söömise motiveerimine);
- ✓ abistamine riietumisel ja riiete valikul
- ✓ hügieeni korraldamine (nt juhendamine ning abistamine hügieenitoimingutes, sh potitooli kasutamisel ja mähkmete vahetamisel, abistamine pesemisel või pesemisteenuse korraldamine);
- ✓ abistamine liikumisel/siirdumisel (nt abistamine liikumisel eluruumis, saatmine jalutuskäigul või aktiivsel liikumisel, saatmine õues abivahendi kasutamisel ratastool, kargud, tugiraam, juhendamine liikumisel);
- ✓ terviseabi korraldamine (nt arstiabi korraldamine, järelevalve ravimite võtmisel).

Koduabi seisneb inimese abistamises igapäevaeluks vajalikes tegevustes. Samuti abi tegevuste korraldamisel tema kodus ning asjaajamisel väljaspool kodu. Inimese abistatavad tegevused koduabis ei nõua abivajajaga füüsilist kontakti ja on järgmised:

- ✓ toiduainete ja majapidamistarvetega varustamine (nt toiduainete, esmatarbekaupade ja ravimite ostmine või koos ostude tegemine kokkulepitud lähimast müügikohast teenuse saaja enda raha eest, toiduainete tuppa toomine hoidlast, valmistoidu tellimine).
- ✓ Abistamine eluaseme korrastamisel (nt prügi välja viimine ja eluruumi koristamisel juhendamine ning abistamine). Kui koduteenuse saaja on suure maja omanik, siis abistatakse selle ruumiosa koristamist, mis on eluliselt vajalik ja mida abivajaja kasutab igapäevaselt. Omavalitsus saab vastavad tingimused reguleerida teenuse osutamise määruuses või täpsustada teenuse osutamise lepingus.
- ✓ Riiete hooldamine ja parandamine, pesu triikimine, pesu pesemine.
- ✓ Kütteabi, joogivee ja reovee käitlus (nt kütmine, küttematerjali toimetamine küttekehani, küttepude ladustamine, tuha väljaviimine, ahjusiibri sulgemine), (vee tuppa toomine kaevust ja reovee väljaviimine).
- ✓ Saatmis- ja transporditeenus (nt käigud arsti juurde, kalmistule, sotsiaalkeskusesse, huviringi jms, transpordivahendi korraldamine).
- ✓ Vestlus inimesega ja informatsiooni edastamine (nt seltsi pakkumine, teabe edastamine, abistamine asjaajamisel, abistamine remondi -ja teenustööde korraldamisel, juhendamine tehnika kasutamisel jne).

Kõik abitegevused/lisategevused, mis otseselt ei ole hädavajalikud nagu aiatööd, remonditööd, akende pesu kaks korda aastas, koera jalutamine, väliskoridori pesu kortermajas, vms lepitakse kokku eraldi ja neile saab omavalitsus kehtestada eraldi hinnad või aitab koduhooldustöötaja leida inimesed vajalike tööde tegemiseks.

Kui omavalitsuse sotsiaaltöötaja on hindamise käigus tuvastanud, et inimene vajab lisaks koduteenusele ka koduõendusteenust, ei tohi seda vajadust tähelepanuta jätta. Sellisel juhul tuleb omavalitsuse sotsiaaltöötajal koostöös perearstiga korraldada abivajajale kodus osutatavat koduõendusteenust. Õendusabi saab osutada üksnes vastava kvalifikatsiooniga töötaja - koduõde, kelle tegevusteks on haavade ja lamatiste hooldus, ravimite manustamine jms.² **Koduõendusteenus** on mõeldud isikule, kelle tervislik seisund ei nõua otseselt haiglas viibimist, kuid kes siiski vajab asjatundlikku meditsiinilist tuge toimetulekuvõime ja tervisliku seisundi säilitamisel ning vajadusel vaevuste leevendamisel. Õendusabi saamiseks on vajalik

² SHS seletuskiri lk 20-21). <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

saatekiri pere- või eriarstilt, teenust rahastab haigekassa. Kui inimene vajab õendusabi väga suures mahus suunatakse ta õendusaiasse.

Inimesele võib samaaegselt osutada ka muid toimetulekut arendavaid, säilitavaid ja toetavaid teenuseid. Koduteenuse efektiivsus sõltub reeglina teiste teenustega integreeritusest. Teenuste integreerimine võib olulisel määral aidata isikul kodustes tingimustes edasi elada.

Koduteenuse eesmärgiks on vältida või edasi lükata inimese paigutamist institutsionaalsele hooldusele ehk ööpäevaringsele üldhooldusteenusele.

---

2. Teenuse sihtgrupp

Koduteenuse sihtgrupiks on täisealised inimesed, kes tulenevalt oma terviseisundist, tegevusvõimest või elukeskkonnast ei saa iseseisvalt hakkama kõrvalabita kodustes tingimustes ning väljaspool eluruumi. Siinjuures tuleb silmas pidada, et teenuse osutamine peab toetama abivajaja enda vastutust, aktiivsust ja võimeid iseseisvalt toime tulla. Tulenevalt olukorrast võib vajadus koduteenuse järele olla ka lühiajaline, näiteks haigestumise ajaks või operatsiooni järgselt, mil inimene vajab ajutiselt täiendavat abi igapäevaseks toimetulekuks.

Vajadusel võib koduteenust osutada omasteholdajate toetamiseks. Abivajajate seas märgatakse aina enam mäluhäirega, vaimsete raskustega ja dementsussündroomiga inimesi, kes vajavad suurt hooldust ja järelevalvet. Väga oluline on siin koostöö hooldusvajadusega inimese lähedastega, et luua võimalikult sobiv teenuste pakett. Kui selgub, et ainult koduteenusest enam ei piisa, saab võimalusel pakkuda lisaks teisi teenuseid, mis katavad inimese abivajaduse. Kohalikud omavalitsused on arendamas päevahoiu- ja intervallhoiuteenust, mis tagavad suure hooldusvajadusega inimesele abi, järelevalve ja juhendamise ajal, mil põhihooldaja on tööl või otsib tööd. Omasteholdajate toetamine aitab vähendada hooldamise koormust ja vältida või ennetada omaste tööturult väljalangemist.

Erandjuhtudel võivad koduteenuse sihtgrupis olla inimesed, kes vajavad abi enda ja samaaegselt oma alaealiste laste eest hoolitsemisel, näiteks ema haiguse ajal aidatakse ära teha kodutööd ja tuuakse perele toitu jms.³

Kohalikud omavalitsused võivad laiendada teenuse sihtrühma tulenevalt vajadustest.

3. Teenuseosutaja

Teenuseosutaja võib olla füüsilisest isikust ettevõtja, juriidiline isik või kohalik omavalitsus.

Oma töös lähtub koduhooldustöötaja töölepingust ja/või ametijuhendist, abivajajaga sõlmitud lepingust, koduteenuse osutamise hooldusplaanist ning kohaliku omavalitsuse määrusest. Kohalik omavalitsus saab koduteenuse kvaliteeti parandada teenuseosutaja/koduhooldustöötaja kvalifikatsiooni tõstmisega.

Koduteenust vahetult osutavale inimesele ei ole tänaseni kehtestatud haridus- ega koolitusnõudeid. Kohalikul omavalitsusel on teenuse rahastajana võimalik teenuseosutajatelt nõuda teatud kvalifikatsiooninõuete täitmist.

Koduteenust vahetult osutav isik peaks reeglina vastama järgmistele nõuetele:

---

³ SHS seletuskiri lk 20). <https://www.riigikogu.ee/tegevus/ce/noud/ce/nou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

- ✓ on täisealine;
- ✓ on erialase ettevalmistusega ja/või töötanud eelnevalt teenuse sihtgrupiga;
- ✓ sobib oma isikuomadustelt teenuse saajaga.

Koduteenuse vahetu osutaja on soovitatavalt hooldustöötajale vastava erialase ettevalmistusega.

Erialase ettevalmistuseta töötajale võib kohalik omavalitsus kehtestada vähemalt erialase väljaõppe läbimise nõude. Erialane koolitus sisaldab vahetult teenust osutavale isikule erioskuste õpet, et tagada võimalikult vajadustele vastav ergonoomiliste võtete omandamine hoolduseks. Lisaks erialasele koolitusele, on vajalikud veel teadmised sotsiaaltöö eetikast - teenuse saaja ei tohiks ennast tunda halvasti seetõttu, et teenust tarbib, andmekaitsest - konfidentsiaalsusepõhimõtted kehtivad kõigile, kes teenuse osutamise protsessis osalevad, nakkusohutuse tagamisest, esmaabist ja hügieenist - tööandjal tuleb instrueerida koduhooldustöötajat ja varustada teda vastavate vahenditega, tuleohutuse eeskirjadest, vajalikud on teadmised puudespetsiifikast ja erinevatest haigustest (dementsus, sclerosis multiplex jt). Väga olulised on ka koduhooldustöötaja suhtlemis- ja veenmisoskused. Et koduteenuse vahetu osutaja oleks pädev ja professionaalne on oluline koduhooldustöötajat igakülgselt toetada ja võimaldada talle läbipõlemise vältimiseks regulaarset töönõustamist.

Erinevaid koolitusi pakuvad nii Tallinna kui Tartu Tervishoiu Kõrgkoolid, samuti Tervise Arengu Instituut. Iga omavalitsus saab vastavalt oma vajadustele koostada individuaalse koolituskava. Näiteks on Tartu Tervishoiu Kõrgkool 2020.aastal pakkunud järgmisi koolitusi – *Ergonoomika täienduskoolitus; Töö dementsussündroomiga klientidega; Esmaabi väljaõppe koolitus; Vaimne tervis vanemas eas jt.*

Kuna teenuseosutaja võib kasutada koduteenuse osutamise raames toiduainete ostmisel ja arвете maksmisel ka teenuse saaja raha, on seatud teenuse vahetule osutajale piirangud. Teenust ei tohi vahetult osutada isik, kelle karistus tahtlikult toimepandud kuriteo eest võib ohtu seada teenust saama õigustatud isiku elu, tervise ja vara. Nimetatud nõude täitmist peab SHS § 19 kohaselt kontrollima kohalik omavalitsus.

4. Koduteenuse osutamine

4.1. Koduteenusele suunamine

- ✓ Abi andmise korraldust reguleerivad SHS⁴, SÜS⁵ ja HMS⁶.
- ✓ Koduteenuse taotlemise protsess algab inimese pöördumisest omavalitsusse. Pöörduda võib nii abivajaja ise kui tema seaduslik esindaja või annab abivajajast teada hoopis naaber. Täpsema taotlemise korra otsustab KOV, kas esitada tuleb vabas vormis taotlus/avaldus või täita kindel kehtestatud vorm. Arvestada tuleb ka suuliselt edastatud ja sotsiaaltöötaja poolt protokollitud avaldust.
- ✓ Järgmise sammuna viib sotsiaaltöötaja läbi abivajaduse tervikliku hindamise, kaasates vajadusel hindamisprotsessi teisi spetsialiste, samuti abivajaja lähedasi.
- ✓ Hindamistulemustest lähtuvalt tuleb kohalikul omavalitsusel (sotsiaaltöötajal) otsustada koduteenuse osutamine või sellest keeldumine 10 tööpäeva jooksul (SÜS § 25 lg 1). Asja lahendamise tähtaeg hakkab kulgema taotluse esitamise päeva järgnevast tööpäevast.
- ✓ **Kui inimesel on õigus teenust saada**, aitab omavalitsuse sotsiaaltöötaja leida talle sobivaid teenusepakkujaid. Koduteenuse osutaja peab abivajajaga sobima, seetõttu peavad mõlemad osapooled enne teenuse osutamist kindlasti kohtuma ja sobivuse kindlaks tegema. **Kui hindamise käigus taotletava teenuse vajadust ei tuvastata**,

⁴ Sotsiaalhoolekande seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015005?leiaKehtiv>

⁵ Sotsiaalseadustiku üldosa seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/130122015003?leiaKehtiv>

⁶ Haldusmenetluse seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/123022011008?leiaKehtiv>

soovib sotsiaaltöötaja inimese toimetuleku ja/või hoolduse tagamiseks ja/või kõrvalabi katteks teisi meetmeid.

- ✓ Omavalitsuse poolt koostatud haldusakt või-leping sätestab kõik koduteenuse osutamisega seotud tingimused, sealhulgas ka vaide küsimused. Praktikas määravad omavalitsused koduteenuse osutamise käigus sooritatavad tegevused üldjuhul hooldusplaanis. Hooldusplaani võib käsitada haldusakti või -lepingu lisana.⁷ Teenusel olles jälgitakse lepingu/akti täitmist. Teenuse vajaduse muutumisel tehakse muudatused lepingus/aktis ja hooldusplaanis. Haldusaktist on täpsemalt kirjutatud üldjuhendis.
- ✓ Kui koduteenust on vaja osutada isikule koheselt, teeb omavalitsus otsuse teenuse määramiseks esimesel võimalusel tagasiulatuvalt.
- ✓ **Teenusele suunamine ja teenuse osutamine peab olema registreeritud Sotsiaalteenuste ja -toetuste andmeregistris (STAR-is, SHS § 141 - 144).**

4.2. Abivajaduse hindamine ja teenuse vajaduse väljaselgitamine

SHS §15 kohaselt tuleb omavalitsusel välja selgitada pöördunud inimese abivajadus ja sellele vastav abi. Abivajaduse väljaselgitamisel tuleb lähtuda terviklikust lähenemisest, mis tähendab seda, et arvestatakse erinevate tegurite dünaamilist vastastikust mõju. Näiteks on inimesel füüsiline puue ja ta kasutab ratastooli, sel juhul sõltub tema abivajadus sellest milline on tema eluase, kas ta elab üksi või on olemas keegi, kes teda abistab, kas tal on sobiv haridus, mis võimaldab leida tööd, mis ei eelda füüsilist võimekust ja millised on inimese enda hoiakud ning harjumused.⁸

Koduteenuse määramisel tuleb abivajaduse hindamine läbi viia abivajaja kodus (kohas kus abivajaja alaliselt elab ja teenust saama hakkab). Ainult seal saab adekvaatselt hinnata inimese toimetulekuvõimet igapäevases keskkonnas ja vastavalt sellele sobivas mahus teenust osutada.

Väga oluline on kaasata hindamisse nii abivajaja kui tema lähedased. Hindamisel selguvad abivajaja igapäevased harjumused ja tavad tegevuste sooritamisel ning neist saab lähtuda teenuse osutamisel. Näiteks on mõni inimene harjunud sööma päevas kolm korda sooja toitu, mõni on harjunud seda saama vaid kord päevas, mõni on harjunud ennast iga päev pesema, mõni vaid korra nädalas.

Valdkondades, mille hindamine ei kuulu sotsiaaltöötaja kompetentsi, tuleb sotsiaaltöötajal vajaduse korral küsida konsultatsiooni või tellida ekspertiis vastava spetsialisti käest või suunata abivajaja pädeva spetsialisti juurde, näiteks küsida hinnangut perearstilt. Selline koostöö kuulub tavapärase sotsiaaltöö protsessi juurde. Hindamisel kasutavad sotsiaaltöötajad hooldusvajaduse hindamise instrumenti. Enamasti on omavalitsused ise väljatöötanud sobivad hindamisinstrumendid.

Abivajaduse terviklik hindamine on oluline nii abivajava inimese kui abimeetme rahastaja (sh KOV-i) huvides, sest loob eelduse, et abivajadusele leitakse sobiv lahendus ning ühiskond ei kuluta raha tegevustele, mis sellist tulemust ei anna. Lisaks aitab inimese vajadustele vastav abi ennetada uute probleemide teket ja vältida inimese sõltuvusse jäämist kohaliku omavalitsuse üksuse poolt pakutud abist. Seega suurendab terviklik abivajaduse hindamine

⁷ SHS seletuskiri lk 20. <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

⁸ SHS seletuskiri lk 19.). <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

abistamise tulemuslikkust ning vähendab pikemas perspektiivis abistamisele minevaid kulusi⁹.

Kuna teenuse osutamise kohaks on abivajaja elukoht, tuleb abivajaduse hindamisel üle vaadata, kas elukoht on teenuse osutamiseks turvaline. Kui abivajaja elab majas, mille katus on sisse kukkumas või ukсед-aknad ei seisa korralikult ees ja küttekolded ning elektrisüsteem ei vasta ohutusnõuetele, tuleb tegelda enne teenuse osutamist selle probleemi lahendamisega. Oluline on, et koduhooldustöötajatele on tagatud turvaline töökeskkond. Selle probleemi lahendamisel (nt leitakse abivajajale turvaline elamispind) võib hoopis selguda, et inimese abivajadus on oluliselt väiksem kui esialgselt hinnati. Sama oluline on hinnata ka psühhosotsiaalseid tegureid (abivajaja agressiivsus ja verbaalne vägivald). Siis on võimalik alles eelnevaid kokkuleppeid sõlmida, et teenuse osutamine kulgeks sujuvalt ja koduhooldustöötaja tunneks ennast turvaliselt. Kui teenusele määratakse inimene, kelle eluase vajab eelnevalt suurpuhastust ja/või putukatõrjet näiteks prügi ladustamise tõttu korteris, tuleb omavalitsusel organiseerida eelnevalt vastav teenus, et koduhooldust üldse saaks hakata osutama. Täpsemalt loe abivajaduse terviklikust hindamisest üldjuhendist.

4.3. Teenuse eest tasu võtmine

Sotsiaalteenuse eest võib võtta tasu. Inimeselt võetava tasu suuruse on seadusandja sidunud sotsiaalteenuse mahu, teenuse maksumuse ning teenust saava inimese ja tema perekonna majandusliku olukorraga (SHS § 16 lg 2). Tasude piirmäärad on omavalitsustes üle Eesti väga erinevad, sest lähenemised teenuse hinna kujundamisel on erinevad. Üldjuhul arvatakse koduteenuse kuludesse koduhooldustöötajate töötasud, abitegevusteks kulunud aeg, sõidukulud, samuti ka arvestuslik osa elektrist, pesuvahendist ja veest, mis kulub päevakeskuses teenuse saaja pesu pesemiseks. Sellegipoolest võivad teenuse hinnad omavalitsuste lõikes olla märkimisväärselt erinevad. Näiteks koduteenuse osutamise kulud Tallinnas on erinevad maaomavalitsustest, kuna hooldustöötaja ühest punktist teise liikumise vahemaad on väga erinevad. Igal juhul peavad koduteenuse osutamise eest võetavate tasude määrad olema inimestele KOV-i kodulehtedel kättesaadavad ja hindade kujunemine arusaadav.

Oluline on meeles pidada, et tasulise teenuse puhul ei tohi abivajaja omaosalusmäär takistada teenuse saamist. Seetõttu on oluline abivajaduse hindamisel hinnata abivajaja maksevõimet.

Koduteenus ei tohi olla mugavusteenus, see peab toetama inimese iseseisvat toimetulekut. Teenuse saaja peab osalema teenuse osutamise protsessis aktiivselt. Kui inimene rahaliselt panustab, oskab ta väärtustada enam ka temale osutatud teenust. Teenuse omaosaluse määraks on enamasti fikseeritud summa ja see ei peegelda tegelikke kulusid, sest teenuse hinda on keeruline määrata (nt poeskäiku). KOV-d kehtestavad koduteenusel minimaalse tasu abivajaja omavastutuse tagamiseks ja teenuse tarbimise üle arvestuse pidamiseks (nt üks euro supiportsjoni eest).

Vastavalt vajadusele kui abivajaja majanduslik seis ei võimalda omaosalust tasuda, saab KOV koduteenuse saajat omaosaluse määrast ka vabastada. Reeglina lähenevadki omavalitsused igale juhtumile juhtumipõhiselt ja arvestavad konkreetse abivajaja vajadusi ning võimalusi.

⁹ SHS seletuskiri lk 19.). <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/ae50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

Koduteenuse eest tasu küsimine peab olema reguleeritud teenuse osutamise määrukses. Täpsemalt loe tasu võtmise kohta üldjuhendist.

4.4. Koduteenuse maht

Koduteenuse osutamine kohaliku omavalitsuse poolt peab olema eesmärgipärane ja arusaadav nii teenuse saajale kui teenuseosutajale. Abivajaduse hindamisel selgub millises mahus ja millistes tegevustes inimene abi vajab. Abitegevused ja nende osutamise maht märgitakse ära hooldusplaanis. Igapäevasel teenuse osutamisel jälgitakse nii hooldusplaani kui abivajaja hakkama saamist, et koheselt reageerida muutustele.

Riigikohus on märkinud, et teenuse osutamise maht peab olema piisav inimese vajadusi arvestades ja tagama turvalise toimetuleku kodustes tingimustes. Kohalik omavalitsus saab õigusaktis määrata piisava paindlikkusega kriteeriumid hindamaks konkreetse inimese abivajadust. Näiteks saab määrukses määratleda eraldi abitegevustele kuluvat aega (koristamine – üks tund) . Selliste kriteeriumite olemasolu aitab omavalitsusüksusel oma tegevust ja eelarvet planeerida nii rahaliste vahendite kui koduhooldustöötaja ametikohtade osas.

Koduteenuse mahu määramine on oluline siis, kui on otsustamisel kas koduteenusest isikule piisab või tuleb ta suunata üldhooldusteenusele. Teenuse osutamise määrukses ei tohi seada üldisi ajalisi ega mahulisi piiranguid, millal teenust osutatakse (nt tööpäevadel, kogumahu kuni 20 tundi nädalas), sel juhul võib abivajaja jääda abita. Samas on Riigikohus leidnud, et määrukses koduteenuse osutamise ajavahemiku määramine (nt ajavahemikul 8.00 – 20.00) ei ole seadusevastane, sest teenusega osutatavad toimingud on võimalik sooritada päevasel ajal ja seetõttu pole karta, et isik jääb mingil põhjusel abita.¹⁰

Maksimaalset koduteenuse osutamise mahtu pole võimalik täpselt fikseerida, sest iga inimese abivajadus selgub alles abivajaduse hindamisel, lisaks on omavalitsused oma võimekuselt koduteenust osutada väga erinevad. Kui koduteenuse osutamine abivajajale muutub ebapraktiliseks (nt. abitegevuste arv ja maht on väga suur st. vajatakse juba ööpäevaringset teenust), tuleb kaaluda abivajaja üldhooldusteenusele suunamist. Kindlasti tuleb siis koos abivajaja ja tema lähedastega kõik läbi arutada ja otsus langetada üheskoos.

Koduteenuse osutamisel saab omavalitsus tihedalt koostööd teha nii era-, avaliku kui ka kolmanda sektoriga. Häid koostöö näiteid saab välja tuua juba praegu. Viljandimaal tegutsev MTÜ Teeme korraldab seltsidaami teenust, vanaprouad aitavad veeta eakatel ühiselt aega, on abiks riigiasutustega suhtlemisel või saavad abivajajat poes ning arsti juures jms. MTÜ Eesti Külaliikumise Kodukandi projektis pakuvad vabatahtlikud hetkel kuues maakonnas seltsilise teenust. Uudse lahendusena osutatakse Saaremaal koduteenust paberivabalt – mis tähendab, et kogu teenuse osutamisega seotud dokumentatsioon on viidud arvutisse. Tallinna linn piloteerib oma projektis „Koduteenuse kvaliteedihüpe“ nn koduanduri teenust, mille abil saab jälgida eaka või abivajaja inimese toimetamist iseseisvalt kodus andurite abil ja hiljem saab kogutud andmeid edastada ning analüüsida.

Suuremates omavalitsustes osutavad kodu koristamise teenust erinevad eraettevõtted. Omavalitsusüksused saavad siin kindlasti koostööd teha ja vähendada sellega koduhooldustöötajate töökoormust. Väiksemates omavalitsustes tuleb kaardistada esmalt vajadused, seejärel saavad tekkida juurde teenusepakkujad - juuksurid, seltsidaamid, kodukoristuse ja välikoristuse ettevõtted, kes osutavad teenust abivajaja kodus.

¹⁰ Riigikohtu üldkogu 09.12.2019 otsus kohtuasjas nr 5-18-7/8, punkt 151-154

4.5. Abivajaduse korduv hindamine

Teenuse osutamise perioodil võib kõrvalabi vajadus tervise seisundi või elukeskkonna muutuste tõttu väheneda või suurenda. Sellest lähtuvalt näeb seadus ette korduvhindamise võimaluse, mille võib algatada nii kohaliku omavalitsuse üksus/ teenuseosutaja, kui ka teenust saav inimene. Korduvhindamise läbiviimise tingimused sätestatakse teenuse osutamise korras ja teenuse osutamise lepingus (hooldusplaanis). Sotsiaaltöötaja vastutab nii abivajaduse esmase kui korduva hindamise läbiviimise eest. Praktikast viiakse korduvaid hindamisi läbi vähemalt kord kalendriaastas. Hooldusplaanis fikseeritud tegevused vaatavad üle nii teenuse saaja, kui teenuseosutaja. Vastavalt abivajaja iseseisvale toimetulekuvõimele, kas lisatakse abistavaid tegevusi või hoopis vähendatakse, sest abivajaja on saanud iseseisvamaks.

Hooldusplaanis märgitakse ära samuti eeldatav järgmine korduvhindamine. Kui olukord on muutunud kas raskemaks või kergemaks, võib sotsiaaltöötaja hinnata ka varem enne eeldatavat hindamist. Sellisel juhul muudetakse hooldusplaani. Hooldusplaani muutmine tähendab uue plaani vormistamist kahes eksemplaris, ühe saab teenuse saaja ja teine teenuseosutaja.

Korduvhindamine loob eelduse sihitatud abi osutamiseks (inimene saab teenust sellises mahus ja nii kaua, kui see on vajalik) ning on seega nii inimese kui ka kohaliku omavalitsuse üksuse huvides¹¹. Lähtudes SHS §18 lg 1, hinnatakse ja täpsustatakse kõrvalabi vajaduse määra iga inimese puhul eraldi.

Teenuse osutamise ajal on oluline hoida üleval abivajaja aktiivsust ja motivatsiooni iseseisvaks toimetulekuks. Inimese iseseiva toimetulekuvõime säilitamiseks/tõstmiseks tuleb koduhooldustöötajal jälgida teenuse osutamise perioodil jooksvalt, kas kõik võimalused on kasutatud-nii näiteks kodukohandamine vastavalt abivajaja vajadustele, võimalikud abivahendid ja muu. Üldjuhul on koduhooldustöötaja töölepingus/ametijuhendis kirjas kohustus teada anda abivajaja seisundi muutusest.

5. Teenuse osutamise lõpetamine ja tagasiside

Teenuse osutamise peatamise ja lõppemise alused on sätestatud SÜS §-des 18 ja 19.

Teenuse osutamise haldusleping lõpetatakse järgmistel alustel:

- ✓ abivajaduse muutumisel, kui inimene ei vaja enam määratud teenust (koduteenusest enam ei piisa või on ära langenud teenuse saamise ajutised põhjused);
- ✓ teenuse saaja surma korral;
- ✓ teenuse saaja elukoha muutumisel (siirdub elama teise omavalitsusse);
- ✓ lepingu tingimuste rikkumisel (kui teenuse saaja ei tee koostööd ja teenuse osutamine pole seetõttu võimalik). Teenuse osutamisel peavad ennast turvaliselt tundma nii teenuse saaja kui teenuseosutaja. Korduvate intsidentide korral (suhtlemisprobleemid, ähvardamine, oht teenuseosutajale jms) leping lõpetatakse. Teenuse osutamist takistavate asjaolude ära langemisel tekib inimesel taas õigus teenuse saamiseks.

Teenuse osutamise lõpetamisel on vajalik ka tagasiside teenuse saajalt. Regulaarsed rahulolu uuringud/küsitlused teenuse saajalt võimaldavad teenuse osutamist veelgi otstarbekamalt

¹¹ SHS seletuskiri lk 20, <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/aef50e8c-3583-465d-941a-744e0631fee1/Sotsiaalhoolekande%20seadus>

planeerida. Tagasisidestamine võimaldab omavalitsusel märgata teenuse osutamisel erinevaid aspekte ja sellest lähtuvalt teha muudatusi kvaliteetsema teenuse osutamiseks. Tagasiside saamine teenuse saajalt teenuse lõppedes on hea tavapraktika. Omavalitsuse kodulehtedel lihtsasti leitav tagasiside vorm aitab teenuse osutamise arendamisele kaasa ning annab inimesele valikuvabaduse jagada tagasisidet igal ajal, kui ta seda ise soovib.